

Rozwój percepcji wzrokowej u dzieci

30 września 2018

Percepcja wzrokowa. Aktywizowana w procesie czytania i pisania percepcja wzrokowa to zdolność do rozpoznawania i różnicowania bodźców wizualnych zawartych w piśmie. Już analiza jego najbardziej podstawowych elementów, tj. liter, ujawnia konieczność spostrzegania kształtu, położenia, wielkości, związku między planem przednim i tylnym, położenia w przestrzeń, czyli uwzględniania zasady, iż niezależnie od położenia obiektu, pozostaje on taki sam (E. Górniewicz 2000, s. 16).

Percepcja wzrokowa jest zdolnością do rozpoznawania i różnicowania bodźców wzrokowych, a także do ich interpretowania przez odniesienie do poprzednich doświadczeń. Uczestniczy niemal we wszystkich działaniach człowieka. Odpowiedni poziom percepcji wzrokowej umożliwia dziecku naukę czytania, pisania, stosowania reguł ortografii, wykonywania zadań arytmetycznych oraz rozwinięcie wszystkich innych umiejętności w trakcie nauki szkolnej.

Dzieci przedszkolne mają różny zakres doświadczeń, uzależnionych nie tylko od ich wieku, ale między innymi od tego: czy i jak długo uczęszczały one do przedszkola i czy osiągnęły dojrzałość szkolną w odpowiednim czasie. W wieku przedszkolnym, najintensywniejszy, rozwój percepcji wzrokowej przypada między 3,6 – 7,6 rokiem życia, są też dzieci, które w wieku pięciu, sześciu lat a nawet później nie osiągnęły tego poziomu rozwoju percepcji wzrokowej, który jest niezbędny do radzenia sobie w przedszkolu. U większości z tych dzieci trudno jest znaleźć jakieś specyficzne czynniki, które spowodowałyby opóźnienie, ponieważ dzieci dojrzewają w różnym tempie. Jednak zaburzenia percepcji wzrokowej stanowią główną przyczynę poważnych trudności w nauce, a także zaburzeń

zachowania.

Mają one również niekorzystny wpływ na opanowanie innych umiejętności. Nawet tak proste zadanie jak odrysowanie rysunku z tablicy, może okazać się bardzo trudne.

Zaburzenia percepcji utrudniają również tworzenie pojęć. U niektórych dzieci można stwierdzić zaburzenia rozwoju: układu nerwowego, a także zaburzenia stanowiące konsekwencje, bądź zaniedbań środowiskowych bądź kalectwa (głuchota)

U dzieci opóźnionych w rozwoju percepcji wzrokowej często pojawiają się także problemy natury emocjonalnej. Dzieci, które w wieku przedszkolnym nie potrafią wycinać ani kolorować obrazków, bądź nie są w stanie w odpowiednim czasie nauczyć się czytać i pisać mogą przejawiać lęk i niepokój związany z brakiem powodzenia. *Dzieci takie powinny być objęte treningiem terapeutycznym.*

Ćwicząc percepcje wzrokową powinniśmy łączyć ćwiczenia z rozwijaniem umiejętności językowych dziecka, ponieważ język utrwała doznania spostrzeżeniowe, te zaś wzbogacają zasób językowy i repertuar pojęć dziecka. Mowa umożliwia klasyfikowanie i tworzenie pojęć. Bogate słownictwo dziecka ułatwia mu porozumiewanie się oraz planowane działanie.

Koordinacja wzrokowo – ruchowa polega na zharmonizowaniu gałek ocznych z ruchami całego ciała lub jego części. Ruchami gałek ocznych kieruje wzrok. Ruchy dokonują się za pośrednictwem mięśni, które tak sterują okiem, żeby światło z przedmiotu padało na tzw. plamkę żółtą – obszar największej ostrości widzenia. Takie dostosowanie nazywa się wpatrywaniem się, czyli fiksacją (E. Górniewicz 2000, s. 19).

Podczas czytania stwierdza się, że u osób wolno czytających występuje duża liczba fiksacji i ruchów wstecznych oraz długi czas wpatrywania. Tempo czytania nie jest jednak uwarunkowane tylko motoryką wzroku, lecz podlega ogólnej strategii okulo – metrycznej. To znaczy planowanie ruchów oczu zależne jest

także od kompetencji przetwarzania językowego. Dziecko z zaburzoną lub słabo rozwiniętą koordynacją wzrokowo – ruchową, może nie być w stanie samodzielnie ubierać się, najprostsze zadania wykonuje niezdarnie, a nawet pewnych zadań nie jest w stanie w ogóle wykonać. Nie umie dorównać rówieśnikom w zabawach i grach sportowych. Spostrzeganie bodźców jednego rodzaju jest efektywniejsze gdy towarzyszy mu spostrzeganie bodźców innego rodzaju.

Dla dziecka ze słabo rozwiniętą zdolnością odróżniania **figury i tła** charakterystyczne jest rozproszenie uwagi i dezorganizacja czynności. Dzieje się tak dlatego, że jego uwaga przeskakuje z bodźca na bodziec. Brak wyeliminowania istotnych bodźców może uniemożliwić oderwanie się od jakiegoś bodźca, chociaż w danym momencie powinno ono skierować uwagę na coś innego. Dziecko przejawiające takie zaburzenia wydaje się niestaranne w swojej pracy, nie jest w stanie odnaleźć odpowiedniego miejsca na stronie książki lub zeszytu, opuszcza fragmenty tekstu, nie potrafi rozwiązać znanego już wcześniej zadania, ma trudności z wyłowieniem szczegółów koniecznych do rozwiązania.

Koordynacja wzrokowo – ruchowa to również **stałość spostrzegania**, która wyraża się w zdolności do spostrzegania przedmiotu, jako posiadającego stałe właściwości, a więc określony kształt, położenie i wielkość. I tak: piłka trzymana przez dziecko w rękach i piłka lecąca w dużej odległości powinna być spostrzegana jako przedmiot o tych samych wymiarach (mimo, że obrazy na siatkówce są różne). Stałość spostrzegania dotyczy również jasności czyli bieli przedmiotu, bez względu na ilość światła odbijanego przez przedmiot, oraz stałość spostrzegania barwy, która wyraża się zdolnością do rozpoznawania barwy niezależnie od tła i warunków oświetlenia.

Ćwiczenia dotyczące stałości spostrzegania pomagają dziecku nauczyć się rozpoznawania kształtów geometrycznych i liter, niezależnie od ich wielkości, barwy, położenia. Ważne jest również spostrzeganie położenia przedmiotów w przestrzeni,

jest to spostrzeganie relacji przestrzennej zachodzącej między przedmiotami i obserwatorem. Świat dziecka, które przejawia zaburzenia w spostrzeganiu położenia przedmiotów w przestrzeni, jest zniekształcony. Ma ono więc trudności z różnicowaniem liter, cyfr, rysunków o podobnym kształcie i to utrudnia jak już wspomniałam opanowanie mu: czytania, pisania, ortografii arytmetyki.

Obniżenie granicy wiekowej obowiązku szkolnego i włączenie nauki czytania i pisania do programu przedszkola nakłada na nauczyciela szczególnego rodzaju odpowiedzialność, ponieważ pierwsze powodzenia, czy niepowodzenia dziecka w tym okresie mogą mieć bardzo silny wpływ na jego dalszą naukę. Na umiejętność w nauce czytania i pisania ma wpływ wiele czynników, jednak jednym z najważniejszych jest dobry poziom percepcji wzrokowej i sprawności manualnej. Dzieci, u których sfery te są zaburzone mają problemy i trudności w uczeniu się pisania i czytania, mimo dobrej sprawności intelektualnej.

W odniesieniu do przypadków specyficznych trudności w pisaniu i czytaniu najczęściej stosuje się termin „**dysleksja rozwojowa**” Według H. Spionek dysleksja to „wyłącznie takie trudności w czytaniu i pisaniu, które są spowodowane deficytami funkcji percepcyjno – motorycznych, obliczonych w stosunku do wieku dziecka, a ocenianymi również w relacji do ogólnego poziomu umysłowego” (H. Spionek 1985, s. 25). Znacznie szersza, aczkolwiek w kontekście uwarunkowań nie zmieniona, jest prezentowana przez M. Bogdanowicz nowa definicja, sformułowana przez Towarzystwo Dysleksji.

Według niej dysleksja „jest jednym z wielu różnych rodzajów trudności w uczeniu się. Jest specyficznym zaburzeniem o podłożu językowym, uwarunkowanym konstytucjonalnie. Charakteryzuje się trudnościami w dekodowaniu pojedynczych słów, co najczęściej odzwierciedla niewystarczające zdolności przetwarzania fonologicznego. Trudności w dekodowaniu pojedynczych słów są zazwyczaj niewspółmierne do wieku życia oraz innych zdolności poznawczych i umiejętności szkolnych.

Trudności te nie są wynikiem ogólnego zaburzenia rozwoju ani zaburzeń sensorycznych. Dysleksja manifestuje się różnorodnymi trudnościami w odniesieniu do różnych form komunikacji językowej, często oprócz trudności w czytaniu, dodatkowo pojawiają się poważne trudności w opanowaniu sprawności w zakresie czynności pisania i poprawnej pisowni” (E. Górniewicz 2000, s. 40).

Dziecko u progu dojrzałości szkolnej zdiagnozowane jako dziecko „ryzyka dysleksji” nie musi stać się uczniem z dysleksją rozwojową, jeżeli stosunkowo wcześnie zostanie zidentyfikowane jako np. dziecko z opóźnionym rozwojem mowy lub opóźnionym rozwojem funkcji grafomotorycznych. Jeśli stosunkowo wcześnie zostanie podjęta terapia logopedyczna lub oddziaływanie pedagogiczne, które wspierać będzie rozwój **funkcji wzrokowych i ruchowych**, lateralizację, orientację w schemacie ciała i przestrzeni oraz integrację percepcyjno – motoryczną.

Świadomość tego faktu skłoniła niektóre kraje w tym Stany Zjednoczone do wydania w 1976 roku aktu prawnego P.L. 94 – 142 czyli aktu Education for All Handicapped Children do wzięcia pod opiekę dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. W świetle tego dokumentu dzieciom tym należy się zindywidualizowany program nauczania (individualized education program, czyli IEP). Program ten adresowany jest do konkretnego dziecka, a nie grupy dzieci i formułowany na okres roku szkolnego. Jest on realizowany elastycznie i służy jako narzędzie pomocy dziecku. Również dokumenty UNESCO zawierają sformułowania, dotyczące dzieci o nietypowym rozwoju, mające trudności w uczeniu się porozumiewania za pomocą pisma.

„Nabywanie umiejętności czytania i pisania to jedno z fundamentalnych praw człowieka, dlatego problem analfabetyzmu powinien być na świecie rozwiązany. Prawo takie mają też dzieci ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi” (M. Bogdanowicz 2000, s. 261).

W Polsce od dawna mamy świadomość, że tak jak we wszystkich zaburzeniach, tak i w przypadku zaburzeń w uczeniu się najważniejsza jest profilaktyka, a wsparcie dziecka „ryzyka dysleksji” i jego rodziców przez nauczycieli ma znaczenie fundamentalne.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.